

keizer

Het hersendeel met persoonlijke verantwoordelijkheid

In Zeist bezocht ik deze week een symposium rond het fascinerende thema Justitie en Cognitie. Het ging onder andere om aandacht te vragen voor de relatie tussen recente ontwikkelingen in de hersenwetenschappen en de individuele verantwoordelijkheid van mensen voor hun acties.

Als er veroordeeld moet worden doet een rechter dat wel graag in de overtuiging dat de dader wist wat hij deed.

Om de gedachte te bepalen toonde professor Gazzaniga uit Californië de hersenscan van de man die een aanslag pleegde op Ronald Reagan. Je kunt daar zien dat die man, of dit brein, aspecten heeft die kunnen wijzen op schizofrenie. Op grond hiervan werd het vonnis bijgesteld.

Ik moet hierbij zeggen dat ik juist op dit moment de zaal betrad en sta niet in voor deze details, maar het idee is duidelijk. Gazzaniga ging echter meteen over tot het afbreken van dit idee.

Op de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

plekjes samen leiden wel tot een soort hersenkaart, maar die heeft nooit de precisie op grond waarvan je zou durven zeggen in een individueel geval: op deze scan zie ik met zekerheid dat de breineigenaar aan het rekenen is. Ongeschikt dus voor juridisch gebruik.

Professor Buruma, de innemende rechtsdwalingenopspoorder uit Nijmegen, hield zijn voordracht in een individueel geval: op deze scan zie ik met zekerheid dat de breineigenaar aan het rekenen is. Ongeschikt dus voor juridisch gebruik.

Professor Buruma, de innemende rechtsdwalingenopspoorder uit Nijmegen, hield zijn voordracht in een individueel geval: op deze scan zie ik met zekerheid dat de breineigenaar aan het rekenen is. Ongeschikt dus voor juridisch gebruik.

Professor Buruma, de innemende rechtsdwalingenopspoorder uit Nijmegen, hield zijn voordracht in een individueel geval: op deze scan zie ik met zekerheid dat de breineigenaar aan het rekenen is. Ongeschikt dus voor juridisch gebruik.

Professor Buruma, de innemende rechtsdwalingenopspoorder uit Nijmegen, hield zijn voordracht in een individueel geval: op deze scan zie ik met zekerheid dat de breineigenaar aan het rekenen is. Ongeschikt dus voor juridisch gebruik.

Rondneuzen leidt niet tot de slotsom: Ik kan hier op mijn hersenscannertje zien dat jij liegt!

bepaalde structuur, met als gevolg het ontbreken van persoonlijke verantwoordelijkheid in de ongelukkige bezitter van een dergelijk brein.

Het lokaliseren van functies is al lang een probleem en we doen er goed aan ons te realiseren dat de hersenkaarten die we maken gebaseerd zijn op de hersenkaarten van vele individuen waaruit een gemiddelde wordt afgeleid.

Dat maken van een kaart gaat als volgt: de proefpersoon ligt in een beeldvormend apparaat en krijgt bijvoorbeeld een sommetje op: vermenigvuldig 15 met 375. Terwijl de proefpersoon geestelijk aan het modderen gaat met deze som registreert het apparaat de afwijkende doorbloeding van een bepaald hersendeel. En de conclusie is 'daar zit het rekenen'.

Er zijn twee belangrijke bezwaren tegen deze vorm van kartering in te brengen. Ten eerste komt er veel meer bij rekenen kijken dan dat ene plekje in de hersenen kan bevatten. Denk aan de vele functies die worden uitgeoefend tijdens het opkrijgen en uitwerken van dit sommetje. Luisteren, zien, spreken, zitten enzovoorts, en die zijn niet makkelijk af te grenzen van 'het Rekenen-an-sich'.

Ten tweede blijkt dat 'het rekenen' ook al neem je het niet te nauw, bij iedereen weer op een enigszins ander plekje zit. Al die

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

over de eerste plaats is het belangrijk onder ogen te zien dat er geen hersendeel is waarin persoonlijke verantwoordelijkheid ligt verankerd. Daarom kun je op een scan nooit wijzen op het ontbreken of zeer slecht ontwikkeld zijn van een

Spinoza

Vandaag precies 375 jaar geleden werd filosoof Baruch de Spinoza in Amsterdam geboren. Meer dan ooit krijgt zijn gedachtegoed aanhangers – spinozisten. De Amsterdamse Spinoza Kring telde binnen een paar jaar drie studiegroepen.

Pauline Weseman

De Amsterdamse tandarts Jan Willem Wolf zocht 67 jaar in allerlei godsdiensten naar de waarheid, maar vond hem niet. Na jaren catechisatie in de Nederlandse Hervormde Kerk besloot hij geen bijdenis te doen van het christelijke geloof, omdat hij er niets mee kon. Zijn roeimaatje Frank van Kreuningen bracht hem in aanraking met Spinoza. In het boekje 'En je zult spinazie eten' van Jan Knol voelde Wolf 'grote herkenning'. „Spinoza's leer was zo verrassend eenvoudig. Je moet het even aanvoelen, soms botste het met mijn gevoel, maar nu heb ik ontdekt dat er geen religie of persoonlijke God is. We maken allemaal onze eigen God. Alles is rationeel. Ik ben eruit.”

Wolf grijnst erbij van oor tot oor. Hij is sindsdien een spinozist, een overtuigde, want het eerste dat hij deed na een zware operatie, is zijn chirurg het boek 'En je zult spinazie eten' cadeau geven zodat ook hij Spinoza beter kon begrijpen.

Wolfs verhaal roept herkenning op tijdens de introductie cursus van Spinoza in De Amsterdamse De Pintobibliotheek. Twaalf voornamelijk Amsterdammers tussen de 32 tot 77 jaar lieten zich afgelopen weken inwiden in de basisbeginselen van Spinoza. Voorzitter van de Amsterdamse Spinoza Kring en gespreksleider Frank van Kreuningen vat de uitgangspunten van Spinoza nog even samen op deze cursusavond, want de stof is pittig. De meest schokkende stelling van Spinoza in zijn tijd – zo als beschreven in zijn 'Ethica' – was dat God en natuur hetzelfde zijn, als een alomvattende substantie. De natuur houdt zichzelf in stand en is eeuwig. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

„Spinoza's God is klaar”, zegt Van Kreuningen. God kan niet meer in de natuur worden gezien. Het kent geen begin en eind. Dit idee van monisme (alles is onderdeel van één geheel) staat tegenover het gangbare dualisme van de moderne filosofie van onder andere Franse filosoof Descartes, waarin geest en lichaam worden gescheiden.

grijpen in de wereld. De verantwoordelijkheid ligt bij de mensheid. De natuur heeft zijn eigen orde en wetten. Mensen zijn afhankelijk van die wetten, hebben geen vrije wil. Ze zijn in hun keuzes altijd afhankelijk van hun begeerten, karakter en mogelijkheden. Het besef dat alles is zoals het is, is voor Spinoza niet benauwend, maar bevrijdend. Het geeft goedmoedsrust.

De 32-jarige effectenhandelaar en cursist Guus Daamen is gefascineerd door Spinoza's actuele reactie op de welvaart, dat het leven niet om materiële welvaart draait. „Spinoza heeft zelf ook welvaart gekend maar besloot dat naast zich neer te leggen en lenzen te gaan slijpen. Hij besefte dat

Spinoza kende ook welvaart, maar hij ging lenzen slijpen

het voor je optimale geluk erom gaat hoe je in het leven staat.”

„Het ging hem niet alleen om geluk voor jezelf”, vult grafisch ontwerper Eliane Beijer (44) aan, „maar hoe je kunt zoeken naar vrede om je heen.”

„Hij stak zijn kop boven het maaienveld”, zegt cursist Jan Edens (77), die zich wel ergert aan het 'veelvuldig gebruik van de naam God' in Spinoza's werk.

Van Kreuningen legt uit dat je Spinoza's God meer moet zien als natuur en kracht. los van godsdiensten en tradities. Om die reden spreekt Spinoza ook de groeiende groep spirituelen aan, denkt hij.

Wat de meeste cursisten van vanavond aanspreekt, is dat de radicaal verlichte Spinoza alles in de natuur volledig aan elkaar gelijk stelt. Edens: „Van koning tot mier, we zijn gelijk. Dit in tegenstelling tot godsdiensten die God boven aan de hiërarchie plaatsen.” Wolf: „Als de natuur een hogere macht is, deelt ieder wezen in die hogere macht.”

Het was die gelijkheid die ook Van

Spinoza is populair. Hier debatteert

de Amsterdamse Spinozakring over zijn werk in de kinderafdeling van de Pintobibliotheek. FOTO HERMAN WOUTERS

Kreuningen aansprak toen hij na zijn vut eindelijk eens de tijd kreeg om het 'Theologisch-politiek Traktaat' van Spinoza te lezen. „Ik was ooit vrijzinnig christen maar ben dat kwijtgeraakt. Ik vond het fascinerend dat Spinoza 350 jaar geleden woorden gaf aan wat ik dacht. Ik ontdekte dat je moraal kunt hebben zonder God.

Er zijn algemeen geldende principes: 'Wat gij niet wilt dat u geschiedt,

doe dat ook een ander niet'. Het aardige is dat hij begint bij de natuur, dan naar de medemens gaat, dan naar de ethiek en dan naar jezelf. Heb je naaste lief als jezelf.”

Van Kreuningen werd hier zo door gegrepen dat hij zijn vrienden op zijn verjaardag tracteerde op een lezing. Een schot in de roos. Vier jaar later zijn er een stichting, studiegroepen en ideeën voor een monument. De stichting heeft het tij mee,

want door diverse boekuitgaven, van onder meer Jonathan Israel en Jan Knol, nam de belangstelling voor Spinoza sterk toe. En dan te bedenken dat zijn werk vroeger werd verketterd en ondergronds verspreid moest worden.

De Portugees-Joodse Spinoza past in deze tijd, zegt Van Kreuningen: „Nu zouden we zeggen: Hij was als lichttoon een voorbeeld van een geslaagde integratie van een tweede ge-

neratie asielzoeker. Als ik kijk naar de moord op Theo van Gogh en Pim Fortuyn en lees hoe Spinoza pleitte voor vrijheid en gelijkwaardigheid van alle mensen, dan moet je je als maatschappij toch schamen dat we in die 350 jaar blijkbaar niets geleerd hebben?”

In januari gaat de cursusgroep verder als studiegroep. De derde inmiddels. www.amsterdamsespinozakring.nl

Amsterdam nog niet

mende mate erkend. Onder andere door de Amsterdamse burgemeester Cohen en Ayaan Hirsi Ali. De meest prestigieuze prijs voor wetenschappelijk onderzoek in Nederland – ook wel de Nederlandse Nobelprijs genoemd – is vernoemd naar de filosoof: de NWO-Spinozapremies.

Den Haag heeft een Spinozahuis en standbeeld op de Paviljoensgracht. Spinoza woonde hier enige tijd tot hij op 44-jarige leeftijd stierf aan tuberculose. In Den Haag is hij ook begraven. In Rijnsburg staat het Spinozahuis, met grote inspanning onderhouden door vereniging Het Spinozahuis. Het is het huis waar de filosoof na zijn verbanning uit de Joodse gemeenschap in Amsterdam in 1660 ging wonen en onder meer aan zijn beroemde 'Ethica' schreef.

Nu Amsterdam nog. Van Kreuningen vindt dat er een monument moet komen. Géén standbeeld, maar een liefst 'interactief monument'. Het belang van Spinoza wordt in Nederland en daarbuiten in toene-

men zitten en omheen kunt lopen. De gemeente Amsterdam steunt het initiatief. De Amsterdamse Spinoza Kring mag met een startsubsidie van 17.000 euro de mogelijkheden voor een monument onderzoeken. Het duurt zeker vier jaar voor het aandenken er staat.

De ideale locatie voor een monument vindt Van Kreuningen het Waterloo plein, aan de oostzijde van de Zwanenburgwal, maar op het plein struikel je over allerlei andere monumenten, moet de spinozist erkennen.

„Spinoza is geboren op de plaats waar nu het Waterloo plein is, dus het zou het mooist zijn als het monument daar komt”, zegt wethouder Carolien Gehrels. „Ergens bij de Blauwbrug zou mooi zijn, of in de buurt van de Joodse synagoge.”

advertentie

Een week vasten Inkeer en opschonen

kuuroorddeschouw.nl

0111-402191

advertentie

Vieringen in september en oktober

oecumenische vieringen groningen

"Mensen van de Weg"

Elke zondag viering om 10.30 uur in de Pepergasthuiskerk te Groningen

www.ovg-web.nl

www.trouw.nl/meer

Precies 375 jaar geleden werd in Amsterdam Baruch de Spinoza geboren. Verjaagd, verketterd, vergeten, en nu herontdekt. Bij de opening van Cafe Meer! sprak stukadoor Hendrikus Keijzer gisteravond over één stelling uit de Ethica.

Denkend aan de negerman en de kroket werd ik blij

Stelling 46, deel 3: 'Indien iemand door een ander, behorende tot een van de zijne verschillende klasse of natie, verblijd of bedroefd werd, terwijl hij zich die ander in hoedanigheid van lid die klasse of natie als oorzaak zijner aandoening voorstelde, zo zal hij niet slechts hem, maar alle leden dier klasse of natie liefhebben of haten.' (Ethica. Vert. Nico van Suchtelen, 1969)

Hendrikus Keijzer: „Als jongen van een jaar of tien trok ik met vriendjes uit de Amsterdamse Spaarndammerbuurt vaak de Haarlemmerstraat in, de Nieuwe Dijk op. In de kromming van de Nieuwe Dijk was een automatisch gevestigd. Kwamen we eraan, dan renden we met z'n zeven die automatiek binnen en begonnen aan alle luijkes te trekken. Die waren natuurlijk altijd dicht.

Op een dag klapte er bij mij ineens een luijke open. Daar lag een kroket, hij lag er voor het grijpen. Stomverbaasd keek ik naar die kroket. Ik vroeg mij af: mag ik hem pakken of mag het niet? Achter de luiken liep een man, een werknemer, rustig heen en weer. Hij zei niets. Ik pakte de kroket, en spiekte om me heen. Achter me stond een grote negerman met een vriendelijk gezicht. Hij keek in de rondte met een gezicht van: ik weet van niks. Ik begreep natuurlijk dat hij de oorzaak was van mijn kroket. Ik was blij en trots, de jongens dromden om mij heen: 'Hij heeft een kroket, hij heeft een kroket.'

Een paar jaar terug kwam ik iemand tegen die in Afrika had gewerkt. Ik vroeg hem: Hoe is het er nu, hoe functioneren de steden, hoe

is de organisatie? Zijn antwoord luidde: 'Het is er één bende. Als ik zou kunnen, zou ik heel Afrika naar de oceaan slepen en het daar laten zinken.'

De herinnering aan die negerman van die kroket maakte mij blij. De hersens slaan dat op. Wat blij maakt, willen we behouden, wat pijn doet, willen we vermijden. Dat is zo met al onze herinneringen: wat vreugde heeft gegeven, hementen we graag op, wat pijn deed verzachten we in de loop der tijd. De zon zoeken we op, de winter willen we vermijden.

De man vertelde mij dat Afrika één bende was, één troep. Die opmerking komt voort uit onbegrip, er sprak haat uit. Haat is altijd onbegrip. Hatend doet ook pijn. Bij mij kwam die opmerking over als pijn. Wat doet nu de geest? Die roept herinneringen op die de pijn wil verzachten of wil ontkennen. Vandaar dat mijn herinnering aan de kroket altijd een rol speelt bij verhalen over negers en Afrika. Dat zal bij mijn vriendjes van toen niet zo zijn, want ik was de enige die een kroket kreeg.

Later zag ik mijn vriendelijke neger terug in Nelson Mandela, een man die zolang gevangen heeft gezeten en toch de blanken zonder haat benaderde. Dat vond ik mooi. Zo ook Louis Armstrong, met zijn liedje 'I hear a baby cry.' Onze geest roept waps op om te bestrijden wat jouw vreugde teniet probeert te doen. En die waps zijn herinneringen, die de pijn proberen te verdrijven en de vreugde naar voren halen.

Dit bedoelt Spinoza met stelling 46, deel 3.”

Peter Henk Steenhuis

Ledensysteem PKN al drie keer zo duur als begroot

UTRECHT – Het nieuwe ledenadministratiesysteem 'Numeri' van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) valt opnieuw duurder uit. Sinds er in 2004 tot de ontwikkeling van het systeem werd besloten (met een begroting van 1,8 miljoen euro), zijn de kosten al verdrievoudigd.

'Numeri' lijkt wel de Betuwelijn van de PKN: ook de recentste begroting (ruim vijf miljoen euro) wordt zeker overschreden, bleek gisteren op het PKN-hoofdkantoor in Utrecht. Daar werd de 'kleine synode' – een vergadering van 32 leden uit de generale synode die vooral beslist over financiële en personele kwesties – bijgepraat over de invoering van het nieuwe systeem.

Na de fusie van gereformeerden, hervormden en lutheranen tot PKN in 2004 werd het wenselijk geacht om een nieuw computerprogramma te ontwikkelen waarmee plaatselijke gemeenten hun ledenadministratie kunnen bijhouden, de financiële bijdrage van de leden kunnen registreren, en de boekhouding van de

kerk kunnen voeren. Nu blijkt die combinatie te ingewikkeld. De boekhoudfunctie komt daarom te vervallen. Dat levert een kostenbesparing op, maar daar staat 200 duizend euro aan extra kosten tegenover voor het aanpassen van het computerprogramma.

Op de huidige begroting voor 'Numeri' is een half miljoen euro gereserveerd om het systeem in te voeren bij de plaatselijke gemeenten. Maar, zo zei de voor 'Numeri' verantwoordelijke projectmanager van de PKN, dat bedrag zal nodig zijn om tot volgend voorjaar voort te kunnen met het ontwikkelen van het systeem.

Eufemistisch werd de kleine synode gevraagd in te stemmen met een 'reallocatie' van het budget. Ofwel: nu wordt er een half miljoen aangesproken dat eigenlijk voor iets anders bedoeld was. In een later stadium zal dat 'verschoven' bedrag dan alsnog moeten worden opgehoest. Daar stemde de vergadering unaniem mee in.

Volgend voorjaar moet duidelijk zijn wanneer 'Numeri' klaar zal zijn en hoeveel dat nog gaat kosten.